

УДК 364.4:[159.98:636.7](045)

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.4.10>

Наталія КОЛЯДА

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 2, м. Умань, Черкаська обл., Україна, 20300

ORCID: 0000-0001-7743-7831

Оксана КРАВЧЕНКО

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, декан факультету соціальної та психологічної освіти, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 2, м. Умань, Черкаська обл., Україна, 20300

ORCID 0000-0002-9732-6546

Наталія ЛЕВЧЕНКО

доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 2, м. Умань, Черкаська обл., Україна, 20300

ORCID: 0000-0002-5479-1907

Бібліографічний опис статті: Коляда, Н., Кравченко, О., Левченко, Н. (2025). Каністерапія в соціальній роботі: інноваційний ресурс підтримки вразливих груп. *Ввічливість. Humanitas*, 4, 72–78, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.4.10>

КАНІСТЕРАПІЯ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ: ІННОВАЦІЙНИЙ РЕСУРС ПІДТРИМКИ ВРАЗЛИВИХ ГРУП

У статті розглядається каністерапія як інноваційна форма соціально-психологічної допомоги, яка набуває особливої актуальності в умовах воєнного стану, масової психологічної травматизації населення та зростання психосоціальних викликів в Україні. Зазначений метод терапевтичної взаємодії між людиною та собакою розглядається як ефективний інструмент емоційної підтримки, стабілізації психоемоційного стану та підвищення якості життя уразливих категорій населення. Особливу увагу приділено роботі з дітьми з інвалідністю, особами, які пережили посттравматичні події, мають симптоми ПТСР, людьми похилого віку, а також особами, що перебувають у стані соціальної ізоляції чи мають інші особливі потреби.

У статті здійснено аналіз поточного стану впровадження каністерапії у вітчизняну систему соціальної роботи, окреслено ключові бар'єри та перспективи розвитку цього напрямку в українському контексті. Розкрито досвід реалізації освітнього проєкту з підготовки фахівців у сфері терапії за участі тварин, що був ініційований та реалізований за підтримки Кінологічної Спільноти України у співпраці з громадською організацією «Серце, єдине для двох» та партнерськими структурами. Навчальна програма курсу охоплює як теоретичні основи каністерапії, так і практичну підготовку з урахуванням етичних стандартів, вимог до безпеки взаємодії та специфіки роботи з різними цільовими групами. Програма завершується сертифікацією фахівців, що забезпечує якісну підготовку кадрів для подальшого професійного застосування методу.

У підсумку наголошується на важливості міждисциплінарного підходу до організації каністерапевтичної діяльності, необхідності формування науково обґрунтованих методичних засад її впровадження, а також окреслюються напрями подальших досліджень у сфері терапії за участі тварин як перспективного інструменту соціально-психологічної підтримки в умовах кризи.

Ключові слова: каністерапія, соціальна робота, психосоціальна допомога, підготовка фахівців, інклюзія, ПТСР, сертифікація.

Nataliia KOLIADA

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Social Pedagogy and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 2 Sadova str., Uman, Cherkasy region, Ukraine, 20300
ORCID: 0000-0001-7743-7831

Oksana KRAVCHENKO

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Dean of the Faculty of Social and Psychological Education, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 2 Sadova str., Uman, Cherkasy region, Ukraine, 20300
ORCID: 0000-0002-9732-6546

Nataliia LEVCHENKO

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor at the Department of Social Pedagogy and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 2 Sadova str., Uman, Cherkasy region, Ukraine, 20300
ORCID: 0000-0002-5479-1907

To cite this article: Koliada, N., Kravchenko, O., Levchenko, N. (2025). Kanisterapiia v sotsialnii roboti: innovatsiinyi resurs pidtrymky vrazlyvykh hrup [Canisotherapy in social work: an innovative resource for supporting vulnerable groups]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 4, 72–78, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.4.10>

CANISTHERAPY IN SOCIAL WORK: AN INNOVATIVE RESOURCE FOR SUPPORTING VULNERABLE GROUPS

The article examines canisotherapy as an innovative form of socio-psychological support that is gaining particular relevance in the context of martial law, widespread psychological trauma among the population, and growing psychosocial challenges in Ukraine. This method of therapeutic interaction between humans and dogs is considered an effective tool for providing emotional support, stabilizing the psycho-emotional state, and improving the quality of life for vulnerable population groups. Special attention is given to work with children with disabilities, individuals who have experienced traumatic events and exhibit symptoms of PTSD, the elderly, as well as persons facing social isolation or other special needs.

The article analyzes the current state of canisotherapy implementation within the national system of social work, outlines the key barriers, and highlights the prospects for further development of this field in the Ukrainian context. It presents the experience of implementing an educational project for training specialists in animal-assisted therapy, initiated and supported by the Kennel Union of Ukraine in cooperation with the NGO “One Heart for Two” and partner organizations. The training program includes both theoretical foundations and practical components, taking into account ethical standards, safety requirements, and the specifics of working with various target groups. The program culminates in specialist certification, ensuring the preparation of qualified personnel for the professional application of the method.

In conclusion, the article emphasizes the importance of an interdisciplinary approach to organizing canisotherapy activities, the need to develop scientifically grounded methodological frameworks for its implementation, and outlines directions for further research in the field of animal-assisted therapy as a promising tool for socio-psychological support in times of crisis, reflection, and outlines prospects for further research in the field of canisotherapy.

Key words: canisotherapy, social work, psychosocial support, specialist training, inclusion, PTSD, certification.

Постанова проблеми. Сучасне українське суспільство перебуває в умовах затяжної соціальної напруги, спричиненої війною, економічною нестабільністю, переміщенням великої кількості людей та зростанням рівня психоемоційних розладів. У таких умовах важливу роль відіграє пошук нових, ефективних методів соціальної допомоги та психосоціальної підтримки. Каністерапія (терапія за участю собак) довела свою результативність у роботі з дітьми з інвалідністю, людьми похилого віку, особами з посттравматичним синдромом (ПТСР), роз-

ладами аутистичного спектра та іншими вразливими категоріями. Її застосування сприяє зниженню рівня тривожності, покращенню емоційного стану, розвитку комунікативних навичок та соціалізації.

Сучасний соціальний працівник має володіти не лише класичними знаннями, а й інноваційними підходами до роботи з клієнтами. Вивчення теоретичних засад каністерапії дозволяє інтегрувати цей метод у професійну діяльність соціальних служб, центрів соціально-психологічної допомоги, реабілітаційних закладів.

Попри широку популярність каністерапії у країнах Європи та Північної Америки, в Україні дана тематика перебуває на початковому етапі наукового опрацювання, особливо у контексті її застосування в системі соціальної роботи. Це створює потребу у ґрунтовному теоретичному осмисленні, систематизації знань та визначенні методичних засад використання каністерапії соціальними працівниками. Використання альтернативних та гуманістичних підходів у сфері соціального захисту та реабілітації відповідає загальнодержавним та європейським тенденціям щодо розширення спектру послуг, орієнтованих на потреби клієнтів та міждисциплінарну взаємодію.

Отже, із зазначено слідуює, що тема є актуальною як з науково-теоретичної, так і з практичної точки зору, оскільки сприяє розвитку інноваційної соціальної практики, що покращує якість життя різних категорій населення.

Мета статті – здійснити аналіз каністерапії як ефективного інструменту соціальної підтримки вразливих категорій населення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика каністерапії висвітлено у наукових працях – О. Беляєва «Малювання із собакою, як засіб соціальної реабілітації та адаптації дітей з особливими потребами» (Беляєва, 2019), О. Гринь, А. Пістряк, А. Мітусова «Каністерапія, дельфінотерапія – форми лікування в інклюзивній освіті» (Гринь та ін., 2018), А. Дуда «Каністерапія: собаки-терапевти лікують людей» (Дуда, 2016), Л. Клевака «Досвід використання каністерапії в діяльності закордонних соціальних працівників» (Клевака, 2020), М. Міщенко «Каністерапія як метод реабілітації дітей з особливими потребами» (Міщенко, 2020) та ін.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах розвитку інклюзивної освіти, соціальної роботи та психосоціальної реабілітації особливої значущості набувають інноваційні, гуманістично орієнтовані підходи до допомоги дітям і дорослим, які перебувають у складних життєвих обставинах, мають особливі освітні потреби або психологічні труднощі. Одним із таких підходів є каністерапія – метод терапевтичної взаємодії між людиною і спеціально підготовленою собакою.

Актуальність дослідження – каністерапії як інструменту соціально-педагогічної підтримки зумовлена низкою чинників, зокрема: зрос-

танням кількості дітей із психофізіологічними порушеннями, які потребують не лише медичного, а й комплексного психосоціального супроводу; посиленням уваги до питань психоемоційного благополуччя в умовах воєнного стану, соціальної нестабільності, втрат і стресів, що впливають як на дітей, так і на дорослих; обмеженнями традиційних методів реабілітації, особливо у випадках, коли вербальна комунікація є утрудненою або малоефективною. У цьому контексті каністерапія, ефективність якої науково доведено у сфері соціальної адаптації, зниження тривожності, розвитку комунікативних та емоційно-вольових якостей, постає як перспективний напрям. Попри позитивні результати її застосування в таких країнах, як США, Канада, Польща, Італія, Чехія, в Україні рівень впровадження цієї практики залишається недостатнім. Тому осмислення теоретичних основ і практичного потенціалу каністерапії є вкрай важливим, оскільки сприяє розширенню інструментарію підтримки дітей з особливими освітніми потребами, активізує міждисциплінарну взаємодію соціальних педагогів, психологів і реабілітологів, а також відповідає сучасним тенденціям гуманізації освіти та соціальної сфери.

На думку науковців М. Ячнюк, О. Зендик, Л. Гуліна, Є. Ячнюк «каністерапія – метод лікування та реабілітації людей з використанням спеціально підготовлених собак; різновид терапії з тваринами, метод лікування та реабілітації з використанням спеціально відібраних, керованих і навчених собак» (Ячнюк та ін., 2023)

У тлумачному словнику української мови визначено, що «каністерапія (від лат. *canis* – собака) – терапія з використанням собак; є одною з найбільш затребуваних видів анімалотерапії через свою доступність і соціальної поведінки тварин. Застосовується як допоміжна психотерапевтична методика при роботі з пацієнтами, які важко йдуть на контакт, допомагає розвитку емоційних, розумових здібностей, а також розвитку рухових функцій. Каністерапія застосовують для поліпшення стану дітей хворих аутизмом, синдромом Дауна, церебральним паралічем (ДЦП), які страждають олігофренією. У дітей поліпшується координація рухів, зменшується спастичність, поліпшується пам'ять» (Каністерапія, 2025).

На думку, Л. Клевака «каністерапія – метод позитивного психосоціального і фізіореабіліта-

ційного впливу на людей які цього потребують, через спеціально керованих і навчених собаки або пса (лат. *canis* – собака)» (Клевака, 2020).

Каністерапія – це один із найефективніших напрямів анімалотерапії (зоотерапії), який передбачає використання спеціально підготовлених собак у процесі психолого-педагогічної, соціальної або реабілітаційної допомоги людям різного віку та з різними потребами. Цей метод базується на взаємодії людини з твариною та позитивному емоційному впливі, який собака здатен забезпечити завдяки природній здатності до емпатії, безумовного прийняття та комунікативної чутливості.

Каністерапія використовується для психоемоційної підтримки; соціалізації та розвитку комунікативних навичок; реабілітації та корекційної підтримки. Саме контакт із собакою сприяє зниженню рівня стресу, тривожності, депресивних станів (Кравченко, 2021).

Під час такої підтримки вивільняється ендорфін, серотонін та окситоцин – гормони, які покращують емоційний стан людини. Спілкування з собакою викликає позитивні емоції, створює відчуття безпеки та довіри.

У дітей із розладами аутистичного спектра (РАС), порушеннями мовлення, емоційно-вольової сфери каністерапія стимулює мовну активність, вміння встановлювати контакт, послідовність дій. Собаки сприяють подоланню соціальної ізоляції в дітей та дорослих, які з різних причин відчувають труднощі у спілкуванні (Коломось, 2015).

Каністерапію ефективно застосовують у роботі з дітьми з інвалідністю, зокрема із ДЦП, психофізичними порушеннями, затримкою психічного розвитку. Залучення до фізичної активності (ігри, прогулянки, прості команди) мотивує до руху, сприяє розвитку моторики, координації (Янчук та ін., 2023).

У рамках освітнього процесу собака виступає як допоміжний засіб для формування навичок відповідальності, турботи, емоційної чутливості. Каністерапія підвищує мотивацію до навчання, дисциплінує, сприяє розвитку моральних цінностей.

Здійснивши аналіз наукових джерел каністерапія має підґрунтя в психології, педагогіці та медицині, активно впроваджується в практику інклюзивної освіти, соціальної роботи, психологічної підтримки.

Отже, каністерапія є ефективним і гуманним методом реабілітації, що ґрунтується на міжвидовій емоційній взаємодії та сприяє всебічному розвитку особистості. В умовах зростаючих психосоціальних викликів в Україні цей метод набуває все більшої популярності та актуальності, проте вимагає подальшої професіоналізації та інтеграції у національну систему соціальних та освітньо-реабілітаційних послуг.

Тому, каністерапія на думку науковців – це форма зоотерапії за участі спеціально підготовлених собак, яка довела свою ефективність у покращенні психоемоційного стану, розвитку комунікативних, сенсорних і моторних навичок у дітей та дорослих з різними порушеннями. В умовах сучасної України, де зростає потреба в реабілітації військових, цивільних постраждалих від війни, дітей з особливими освітніми потребами, розвиток професійної каністерапії набуває особливої ваги.

За підтримки Кінологічної Спільноти України на Всеукраїнському рівні реалізується проєкт навчання спеціалістів з каністерапії громадською організацією «Серце, єдине для двох», школою соціальної кінології, хендлінгу та виховання власників собак «Harmonic Dog», школою абілітації та реабілітації «Дитина та Собака» (м. Львів, Україна).

Курс розрахований для всіх бажаючих, що ставлять собі за ціль підняти каністерапію в Україні на якісно високий рівень чи професійно працювати в цьому напрямку. Термін навчання – 18 тижнів. Курс складається з більше 100 год. теорії у вигляді відео лекцій та онлайн вебінарів, та майже 100 год. практики, тестувань і домашніх завдань. Кількість учасників 30 здобувачів – базовий курс; 16 здобувачів – курс спеціалістів. Орієнтовний вік учасників – від 18 років. За результатами проходження курсу «базовий» та «спеціаліст» здобувачі отримують – диплом про проходження курсу. Після завершення курсу у здобувачів є можливість пройти окремі підсумкові тести і практичні екзамени та в блоці «сертифікація» за умови їх успішної здачі отримати сертифікати I або II ступеня. Навчання є платним відповідно до рівня навчання та представлено на сайті громадської організації (Каністерапія UA, 2025).

Навчальна програма складається з 4 блоків: перший (Психофізіологія поведінки собак), другий (Виховання, підготовка та тестування собак), третій (Дорослі та діти з особливими

потребами), четвертий (Особливості організації та методики тренінгів та занять з дітьми та дорослими) (Каністерапія UA, 2025). Кожний блок включає від 10 лекцій до 14 лекцій, зокрема: «Типи нервових систем, та особливості роботи з кожним із типів. Формування необхідних психофізіологічних реакцій собаки для оптимальної та найбільш результативної роботи в каністерапії. Тренінги стабілізації, витримки, розслаблення та компенсації професійних навантажень. Типові реакції на конфлікти та зовнішні запити. Формування справжнього ігнорування. Недоліки та труднощі в результаті навчання та закріплення реакцій підкорення чи терпіння»; «Щоденні тестові завдання та оцінка типових реакцій на запити для підтримання оптимальної форми каністерапевта (собаки-терапевта). Необхідні ветеринарні обстеження, оцінка здоров'я та регулярні огляди собаки для допуску в роботу в каністерапії»; «АУТИЗМ (частина III) Методики навчання. Метод блоків – ефективний інструмент для формування нової поведінки. Використання і види підказок. Навчання в натуральному середовищі.»; «Визначення наявності протипоказів для занять в каністерапії, наприклад таких, як алергія на тварин. Оцінка та робота з відвертими чи прихованими страхами та фобіями в людей. Корекція страхів та фобій. Врахування та мінімізація негативних наслідків формування гіпер-зв'язків та станів залежності між людиною та собакою» та ін. (Каністерапія UA, 2025).

З 2023 році за підтримки благодійного фонду Royal Canin Foundation (Франція) у м. Київ створено перший осередок Центр каністерпії INNIKOS на базі школи тренування собак InNikos Club, у 2024 р. – Центр каністерпії DOCADOG (м. Рівне), у 2025 р. – Центр каністерпії АЛЬФА-ЗГРАЯ (м. Миргород) та Чернівецький центр каністерпії (м. Чернівці). Створення таких центрів об'єднав досвідчених спеціалістів у цій галузі: кінологів, психологів, навчених собак та небайдужих українців, які прагнуть допомогти тим, хто зіткнувся з тяжкими наслідками війни (Центри каністерапії, 2025).

У Центрах каністерапії доступні два формати занять: групові та індивідуальні сеанси. Принцип роботи у кожного з цих форматів різний. Усі сеанси безкоштовні для відвідувачів. Центри каністерапії надають підтримку усім людям, що зіткнулися з психоемоційними наслідками воєнних дій на території України.

Отримати допомогу можуть: військові, ветерани, сім'ї та діти військових, внутрішньо переміщені особи, постраждалі від війни (Центри каністерапії, 2025).

Звернутися до центру можна, якщо: відчуття стресу та тривоги; бентежить біль та пережиті спогади; не вистачає підтримки; потрібно позбутися відчуття страху та занепокоєння; відчуття втрати мотивації; відчуття дратівливості та гну; погіршення сну; важко адаптуватися до нових реалій життя, нового місті, нового колективу тощо (Центри каністерапії, 2025).

Основою терапії за участі собак є формування глибокого емоційного зв'язку між людиною та твариною. Взаємодія з собакою сприяє зниженню рівня психологічного напруження, стабілізації емоційного стану та відновленню суб'єктивного відчуття безпеки, що є особливо актуальним у подоланні наслідків психотравматичних подій. Така форма терапії створює сприятливе середовище для психокорекційної роботи: учасникам легше встановити довірливі стосунки з фахівцем і відкрито висловлювати власні переживання (Центри каністерапії, 2025).

Крім того, каністерапія виявляється ефективною у зниженні проявів соціальної ізоляції та самотності, оскільки забезпечує людині досвід безумовної підтримки, уваги й турботи. Собаки також можуть виступати як каталізатори фізичної активності, що додатково сприяє покращенню психоемоційного стану та профілактиці депресивних розладів. Дослідження вказують на те, що тісна взаємодія з тваринами сприяє розвитку соціальних навичок, підвищенню рівня саморефлексії, відновленню довіри до соціального оточення та формуванню мотивації до соціальної інтеграції (Центри каністерапії, 2025).

У центрах каністерпії працюють психологи, кінологи, дефектологи, реабілітологи, собаки.

Здійснивши аналіз порід собак, які долучаються до каністерапії є: метис, вольфшпіц, іспанська водяна собака, ретривер, спаніель, пудель, цвергшнауцер, тер'єр, біла швейцарська вівчарка, кокер спаніель, лабрадор, метис та ін.

Здійснивши аналіз наукових джерел, розділяємо думку С. Садрицької, що новітнім методом практичної соціальної роботи є каністерпія (Садрицька, 2021). Також науковиця вважає, що в Україні неорганізовано підготовки фахівців-каністерапевтів, тому, що офіційно працюють

тільки собаки, які отримали сертифікати за кордоном або пройшли навчання за окремими програмами в Україні (Садрицька, 2021).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, каністерапія як інноваційна форма соціально-психологічної допомоги набуває особливого значення в умовах воєнного стану та зростаючих психосоціальних викликів в Україні. Аналіз сучасної теорії та практики доводить її ефективність у роботі з дітьми з інвалідністю, людьми похилого віку, особами з ПТСР, розладами аутистичного спектра та іншими вразливими категоріями населення. Цей метод сприяє емоційному розвантаженню, формуванню комунікативних навичок, покращенню психічного стану та якості життя клієнтів.

У вітчизняній системі соціальної роботи каністерапія перебуває на етапі становлення

та потребує подальшого науково-методичного осмислення, систематизації досвіду, підготовки кваліфікованих фахівців і впровадження сертифікованих програм. Реалізація освітніх проєктів, створення центрів каністерапії та міждисциплінарна співпраця свідчать про високий потенціал цього напрямку в контексті гуманізації соціальної допомоги та інклюзивної практики.

Таким чином, каністерапія є перспективним інструментом інтеграції емоційної підтримки, соціалізації та реабілітації в єдиний простір допомоги, що відповідає як національним, так і міжнародним тенденціям у сфері соціального захисту та психосоціального супроводу.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо сформувати чіткий профіль професійної компетентності каністерапевта та розробити модуль практичної підготовки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Каністерапія як інноваційний напрям соціально-психологічної реабілітації дітей з особливими освітніми потребами : монографія / Кравченко О. О., Кривоколинська Н. М., Стрельченко Н. А. Каштан С. М. ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань: Видавець «Сочінський М. М.», 2020. 224 с.
2. Кравченко О.О. Каністерапія як інноваційний напрям соціально-психологічної реабілітації. *Інноватика у вихованні*. Вип. 13. Том 1. 2021. С. 28–38.
3. Янчук М. Ю., Зендик О. В., Гуліна Л. В., Янчук Є. М. Використання каністерапії у реабілітаційному лікуванні дітей. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Вип. 12 (172). 2023. С. 198–201.
4. Коломоець Н. Т. Каністерапія як допоміжний альтернативний засіб спілкування дітей із розладами аутистичного спектра. *Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки*. 2015. Вип. 6(1). С. 159–170.
5. Каністерапія. *Тлумачний словник української мови*. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BF%D1%96%D1%8F> (дата звернення: 18.06.2025).
6. Клевака Л. П. Досвід використання каністерапії в діяльності закордонних соціальних працівників. *II Всеукраїнська науково-практична конференція «Суспільство і особистість у сучасному комунікаційному дискурсі»*. 2020. С. 33–38. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/7386/1/%D0%9A%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BF%D1%96%D1%8F.pdf> (дата звернення: 18.06.2025).
7. Садрицька С.В. Проблеми каністерапії як новітнього методу практичної соціальної роботи. *«СОЦІОПРОСТІР: міждисциплінарний електронний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи»*. 2021. № 11. С. 38–45.
8. Центри каністерапії. URL: <https://canistertherapy.com.ua/> (дата звернення: 18.07.2025).
9. Каністерапія UA. Всеукраїнський проєкт навчання спеціалістів з каністерапії. URL: <https://harmonicdog.com.ua/school-of-social-cynology-and-hendling/studying-online/kanisterapiia-ua/> (дата звернення: 18.07.2025).
10. Беляєва О. А. Малювання із собакою, як засіб соціальної реабілітації та адаптації дітей з особливими потребами. Впровадження проєкту «Малювання із собакою». *Актуальні проблеми ортопедагогіки, ортопсихології та реабілітології* : матеріали III Міжнар. наук.- практ. конф. м. Запоріжжя, 4–5 жовтня. 2019 р. Запоріжжя, 2019. С. 270–272.
11. Гринь О. О., Пістряк А. І., Мітусова А. О. Каністерапія, дельфінотерапія – форми лікування в інклюзивній освіті. *Система надання освіти дітям з особливими освітніми потребами в умовах сучасного закладу* : матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. м. Лисичанськ, 12 грудня. 2018 р. Лисичанськ, 2018. С. 67–71.
12. Дуда А. О. Каністерапія: собаки-терапевти лікують людей. *Здоров'я людини: теоретичні, практичні та методичні аспекти* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. м. Полтава, 17 листопада. 2016 р. Полтава, 2016. С. 31–32.
13. Міщенко М. С. Каністерапія як метод реабілітації дітей з особливими потребами. *Modern scientific challenges and trends : a collection scientific works of the International scientific conference (Warsaw, 20th February, 2020)*. Warsaw : iScience», 2020. Pp. 226–228.

REFERENCES:

1. Kanisterapiia yak innovatsiinyi napriam sotsialno-psykholohichnoi reabilitatsii ditei z osoblyvymy osvitnimy potrebamy [Canistherapy as an Innovative Approach to the Socio-Psychological Rehabilitation of Children with Special Educational Needs]: monohrafiia / Kravchenko O. O., Kryvokolynska N. M., Strelchenko N. A. Kashtan S. M. ; MON Ukrainy, Umanskyi derzh. ped. un-t imeni Pavla Tychyny. Uman : Vydavets «Sochinskyi M. M.», 2020. 224 s.
2. Kravchenko, O. O. (2021). Kanisterapiia yak innovatsiinyi napriam sotsialno-psykholohichnoi reabilitatsii [Canistherapy as an Innovative Approach to Socio-Psychological Rehabilitation]. *Innovatyka u vykhovanni*, Vyp. 13. Tom 1. S. 28–38.
3. Ianchiuk, M. Iu., Zendyk, O. V., Hulina, L. V., & Yachniuk, Ye. M. (2023). Vykorystannia kanisterapii u reabilitatsiinomu likuvanni ditei [The Use of Canistherapy in the Rehabilitative Treatment of Children]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova*. Vypusk 12 (172). S. 198–201.
4. Kolomoiets, N. T. (2015). Kanisterapiia yak dopomizhnyi alternatyvnyi zasib spilkuvannya ditei iz rozladamy autystychnoho spektra [Canistherapy as an Auxiliary Alternative Means of Communication for Children with Autism Spectrum Disorders]. *Aktualni pytannia korektsiinoi osvity. Pedahohichni nauky*. Vyp. 6(1). S. 159–170.
5. Kanisterapiia [Canistherapy]. Tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy. Retrieved from: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BF%D1%96%D1%8F> (data zvernennia: 18.06.2025).
6. Klevaka, L. P. (2020). Dosvid vykorystannia kanisterapii v diialnosti zakordonnykh sotsialnykh pratsivnykiv [The Experience of Using Canistherapy in the Practice of Foreign Social Workers]. *II Vseukrainska naukovo-praktychna konferentsiia «Suspilstvo i osobystist u suchasnomu komunikatsiinomu dyskursi»*. S. 33–38. Retrieved from: <https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/7386/1/%D0%9A%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BF%D1%96%D1%8F.pdf> (data zvernennia: 18.06.2025).
7. Sadrytska, S.V. (2021). Problemy kanisterapii yak novitnoho metodu praktychnoi sotsialnoi roboty [Challenges of Canistherapy as a Novel Method in Practical Social Work]. *«OCIOPROSTIR : mizhdystsyplinarnyi elektronnyi zbirnyk naukovykh prats z sotsiolohii ta sotsialnoi roboty*. № 11. S. 38–45
8. Tsentry kanisterapii [Canistherapy Centers]. Retrieved from: <https://canistertherapy.com.ua/> (data zvernennia: 18.07.2025).
9. Kanisterapiia UA. Vseukrainskyi proekt navchannia spetsialistiv z kanisterapii [Canistherapy UA: A Nationwide Ukrainian Project for Training Canistherapy Specialists]. Retrieved from: <https://harmonicdog.com.ua/school-of-social-cynology-and-hendling/studying-online/kanisterapiia-ua/> (data zvernennia: 18.07.2025).
10. Beliaieva, O. A. (2019). Maliuvannia iz sobakoiu, yak zasib sotsialnoi reabilitatsii ta adaptatsii ditei z osoblyvymy potrebamy [Drawing with a Dog as a Means of Social Rehabilitation and Adaptation for Children with Special Needs]. *Vprovadzhennia proektu «Maliuvannia iz sobakoiu»*. *Aktualni problemy ortopedahohiky, ortopsykholohii ta reabilitolohii* : materialy III Mizhnar. nauk.- prakt. konf. m. Zaporizhzhia, 4–5 zhovtnia. 2019 r. Zaporizhzhia, S. 270–272.
11. Hryn, O. O., Pistriak, A. I., & Mitusova, A. O. (2018). Kanisterapiia, delfinoterapiia – formy likuvannia v inkluzyvnii osviti [Canistherapy and Dolphin Therapy as Forms of Treatment in Inclusive Education]. *Systema nadannia osvity ditiam z osoblyvymy osvitnimy potrebamy v umovakh suchasnoho zakladu* : materialy VI Vseukr. nauk.-prakt. konf. m. Lysychansk, 12 hrudnia. 2018 r. Lysychansk, S. 67–71.
12. Duda, A. O. (2016). Kanisterapiia: sobaky-terapevty likuiut liudei [Canistherapy: Therapy Dogs Heal People]. *Zdorovia liudyny: teoretychni, praktychni ta metodychni aspekty* : materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. m. Poltava, 17 lystopada. 2016 r. Poltava, S. 31–32.
13. Mishchenko, M. S. (2020). Kanisterapiia yak metod reabilitatsii ditei z osoblyvymy potrebamy [Canistherapy as a Rehabilitation Method for Children with Special Needs]. *Modern scientific challenges and trends* : a collection scientific works of the International scientific conference (Warsaw, 20th February, 2020). Warsaw : iScience», pp. 226–228.

Дата надходження статті: 30.07.2025

Дата прийняття статті: 08.08.2025

Опубліковано: 15.10.2025